

Realizarea esenței, conținutului și funcțiilor creditului de către Banca Centrală

Andrei GUȘTIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

Cristina TÎȘCUL,
doctorandă, Institutul de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

The authors are conducting research into the problem of the essence and the functions of the loan. Special effort is paid to the identification of the constitutive elements of a loan. The author is arguing that the loan has a major impact not only on the economy, but on the people, taking into consideration the fact that it is hard to find someone who does not have to reimburse a loan to a bank. That is why it is important to underline the functions of the loan and to conduct research in order to find out how the Central Bank and the commercial banks ensure the realization of those functions.

Participarea în proporție ridicată a creditului la finanțarea economiei, implicațiile acestuia asupra creșterii economice și asigurării echilibrului monetar explică interesul specialiștilor pentru delimitarea conținutului creditului și definirii sale.

Totodată, având în vedere funcția de supraveghere bancară exercitată de băncile centrale sau, în cazul Republicii Moldova, de Banca Națională a Moldovei, este important să identificăm în ce măsură Banca Națională dispune de un mecanism de asigurare a esenței, conținutului și funcțiilor creditului.

Definirea creditului, scria economistul italian Amedeo Gambino, rămâne, într-adevăr, o chestiune dintre cele mai controversate, iar belgianul Fernand Baudhuin susține că nu lipsesc definiții ale creditului și că mai fiecare doctrinar propune propria-i definiție. Creditul se dovedește a fi una dintre cele mai complicate categorii valorice, formând obiectul unor ample

cercetări în literatura de specialitate, atât cu caracter juridico-financiar, cât și economico-financiar.

Etimologic, creditul își are originea în cuvântul latin „creditum” care înseamnă „a crede,” „a se avea încredere.” Această origine a noțiunii de credit scoate în evidență un element psihologic determinant, absolut necesar existenței unei operațiuni de împrumut și anume „încrederea” reciprocă a participanților la înfăptuirea unei astfel de operațiuni.

Opiniile, conform cărora creditul este un scop în activitatea financiar-bancară, nu reușesc să ofere o imagine clară a acestui termen. Noțiunea de credit nu poate fi concepută ca un instrument de care să dispună oricum și oricând. Creditul nu este un împrumut în forma sa pură. Drept obiect al împrumutului poate servi un anumit bun, care va fi restituit în forma sau în valoarea sa. Creditul însă este un împrumut în monedă sau sub formă de mărfuri, valori mo-

bilare etc. După cum se știe, moneda este o marfă, dar nu orice fel de marfă, ci una cu calități deosebite – cea de marfă a mărfurilor, cu rol de echivalent general.

Sistematizând numeroasele opinii exprimate, putem structura trei concepții privind fundamentele definirii creditului: creditul ca încredere, creditul ca formă a relațiilor de schimb și creditul ca expresie a relațiilor de redistribuire.

parat în timp care nu prezintă dificultăți. Operațiunile de credit sunt operațiuni de schimb care prezintă acea particularitate că un interval de timp apreciabil separă efectuarea prestațiunii de efectuarea contraprestațiunii. Creditul înseamnă schimbarea unei prestațiuni actuale contra unei prestațiuni viitoare între doi subiecți: creditorul, care transferă bunuri, servicii sau bani (prestațiunea actuală), și debitorul,

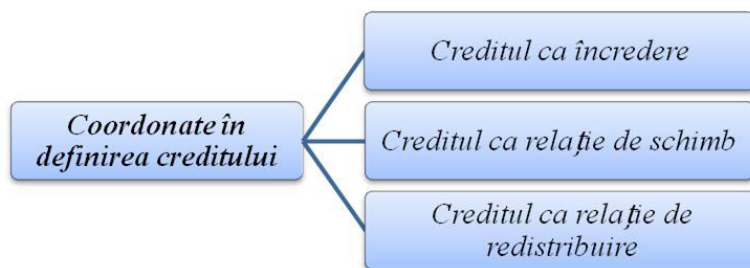


Figura 1. Principalele direcții în definirea creditului.

Creditul ca încredere. Unii doctrinari apreciază că ideea de încredere ar reprezenta principalul conținut al creditului. Potrivit acestei concepții, creditul este o categorie subiectivă, psihologică. Încrederea este necesară în relațiile de împrumut, după cum fără ea nici vânzarea de mărfuri cu plata amânată n-ar putea avea loc. Pentru ca relația de credit să se manifeste, creditorul trebuie să aibă încredere în calitățile morale ale debitorului, să fie convins de bonitatea sa, de capacitatea financiară a acestuia de a face plata (de a rambursa) la scadență, de solvabilitatea acestuia. În opinia lui Victor Slăvescu, prefața oricărei activități de creditare este încrederea. Totodată, profesorul român invită să nu se confunde încrederea cu conținutul economic al creditului, care are caracter obiectiv. „Creditul întovărășește schimbul economic ce n-a putut naște ideea de credit decât cu prilejul unui schimb economic.”

Creditul ca schimb. Unii autori consideră creditul ca fiind o formă particulară a schimbului. Astfel, savantul francez Jean Marchal consideră creditul ca schimb se-

care-și asumă obligația de a plăti bunurile sau de a restitui banii la scadență (prestațiunea viitoare). Potrivit unei alte formulări, creditul este un acord prin care forme ale valorii – bunuri, servicii sau monedă – sunt cedate în schimbul unei promisiuni de plată viitoare.

Creditul ca expresie a relațiilor de redistribuire. Ceea ce deosebește esențial creditul de schimbul de mărfuri este mobilitatea creditării, care înseamnă redistribuirea valorii. Conținutul economic al creditului este transferul de capital între persoane fizice și juridice, un transfer ce constituie, după expresia lui Marx, *o formă specifică de mișcare a capitalului de împrumut*. Creditul este o componentă a relațiilor de repartitie, o formă particulară a acestor relații care are caracter temporar, spre deosebire de relațiile de redistribuire ce au loc pe linie fiscală, în raporturile cu bugetul public, cărora le sunt proprii redistribuirii valorice cu titlu definitiv.

Deși creditul este mai bine reprezentat de relațiile de repartitie, cele trei grupuri de concepții asupra creditului – încredere,

formă specifică a schimbului, formă particulară a relațiilor de redistribuire – se corelează între ele și numai împreună configurează relațiile de credit în ansamblu.

În principal însă, creditul este expresia relațiilor de redistribuire a disponibilităților bănești latente existente în economie atât la agenții nefinancieri, cât și la cei financieri, prin înlocuirea monedei temporar pasive cu monedă activă, ca și prin consolidarea și amplificarea disponibilităților de capital bănesc și creșterea masei monetare în circulație.

De-a lungul timpului raporturile de credit s-au cristalizat în cinci grupuri principale (figura 2): *creditul comercial*, *creditul bancar*, *creditul de consum*, *creditul obligatar* și *creditul ipotecar*. Toate aceste sfere implică aceleași trăsături specifice ale relației de credit cum ar fi: obiectul (instrumentul de gestiune) și subiecții (participanții) raportului de credit, promisiunea de rambursare, asigurarea creditului, termenul de rambursare, dobânda și însăși tranzacția – acordarea creditului.

populației joacă un rol important în dezvoltarea economiei, în dezvoltarea structurilor financiar-economice și în tendința de a ridica nivelul de trai al populației. Mecanismul de funcționare a sistemului de credit se schimbă în funcție de schimbarea structurii de organizare, de executarea obligațiilor de creditare sub diferite forme, de metodele și procedeele utilizate.

Prin sistemul de creditare se înțelege totalitatea elementelor ce determină organizarea procesului de creditare (metodologia și tehnologia), precum și reglementarea acestuia în conformitate cu principiile și normele de creditare.

Banca Centrală are un rol important în organizarea operațiunilor de creditare deoarece, conform legislației în vigoare, ea este banca care asigură la nevoie creditarea statului și băncilor comerciale. Pe când rolul băncilor comerciale constă în faptul că ele acordă mijloace bănești (necesare economiei naționale) sub formă de credite bancare.

Creditul bancar, ca și moneda, este o

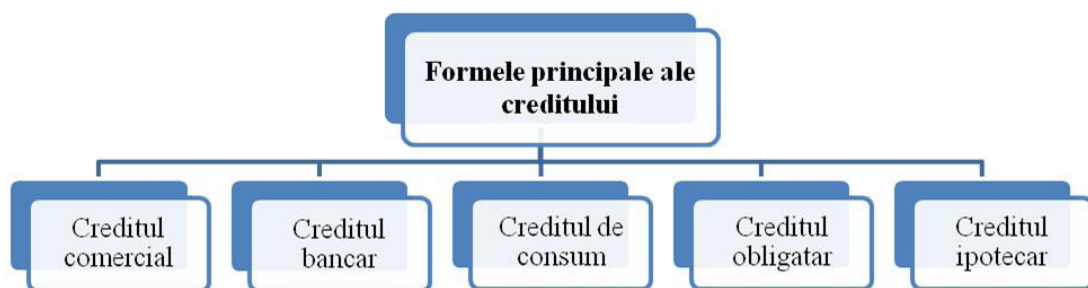


Figura 2. Formele principale ale creditului.

Creditul bancar este împrumutul bănesc acordat solicitanților (agenți economici sau persoane fizice) de către instituțiile specializate, denumite instituții bancare, sub formă bănească, pentru un timp determinat, ce va fi rambursat în viitor, la o anumită dată, fiind însoțit de dobândă.

Organizarea deservirii financiar-creditare a întreprinderilor, organizațiilor, po-

categorie economico-financiară creată pentru a servi la rezolvarea unor probleme economice, sociale sau legate de procesul de schimb. Pentru o activitate prosperă a întreprinderilor industriale și a altor ramuri ale economiei naționale, un rol semnificativ îl au relațiile de creditare și de decontare cu băncile care au drept obiectiv consolidarea economiei, extinderea produc-

ției, soluționarea problemelor sociale.

Un element esențial al creditului îl constituie schimbul în timp, adică separarea, printr-un interval de timp, a momentului cedării unei sume de bani de momentul rambursării acesteia. Pentru timpul care va trece între oferirea sumei de bani și rambursarea sa, beneficiarul operațiunii va plăti o dobândă. Prin urmare, schimbul separat de timp, folosirea banilor, plata unei dobânzi sunt elemente constitutive ale oricărei operațiuni de credit.

Pentru a putea contura rolul și funcțiile creditului bancar, trebuie evidențiate și analizate următoarele *particularități (elemente) specifice ale creditului bancar* (figura 3).

în considerare activitatea debitorului, afacerea propriu-zisă, alte condiții. Astfel, vor fi stabilite și ratele ce vor fi rambursate la scadență. Ratele pot fi rambursate în mod egal, în ordine crescătoare ori descrescătoare, sau în funcție de caracterul afacerii de credit. Un element important, în acest context, este stabilirea **perioadei de grație** – perioada dintre momentul angajării creditului și momentul începerii rambursării lui. Aceste condiții sunt stipulate în contractul de credit încheiat între debitor și creditor.

Asigurarea creditului constituie o caracteristică legată de rambursabilitatea acestora, fiind formată din bunuri ce se constituie la dispoziția sau solicitarea cre-

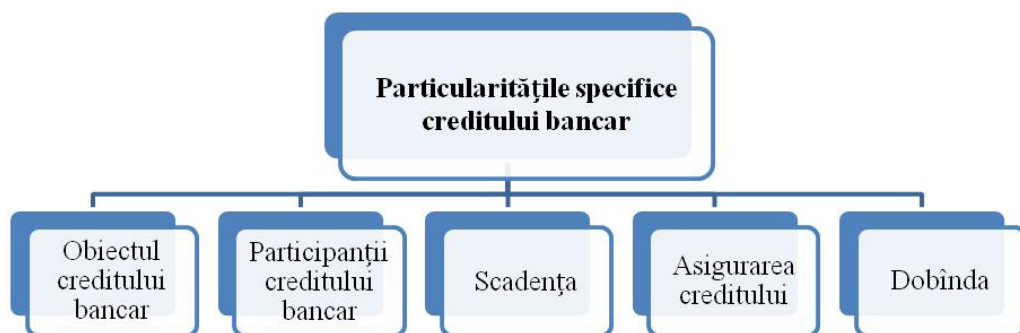


Figura 3. Particularitățile specifice ale creditului bancar.

Obiectul creditului bancar este reprezentat de disponibilitățile bănești sub formă de monedă fiduciară sau monedă scripturală.

Participanții (subiecții) creditului bancar sunt: cel care acordă creditul, numit *creditor* (banca) și cel care primește și folosește creditul, numit *debitor* (agenți economici, populația, statul, alte bănci și instituții financiare).

Scadența (termenul de rambursare) reprezintă momentul sau momentele stabilite pentru rambursarea creditului. La stabilirea scadenței băncile comerciale iau

debitorului sau a unui terț pentru a asigura îndeplinirea de către debitor a obligațiunii de rambursare a sumei creditului, achitării dobânzilor și taxelor de credit.

Dobânda este reprezentată de o sumă de bani plătită de către debitor creditorului său pentru împrumutul acordat pe un termen determinat și pentru riscul asumat de acesta în caz de neonorare a obligațiilor de credit.

Locul și importanța creditului în relațiile social-economice sunt evidențiate prin **funcțiile** sale (figura 4), dintre care, în principal, pot fi menționate următoarele:

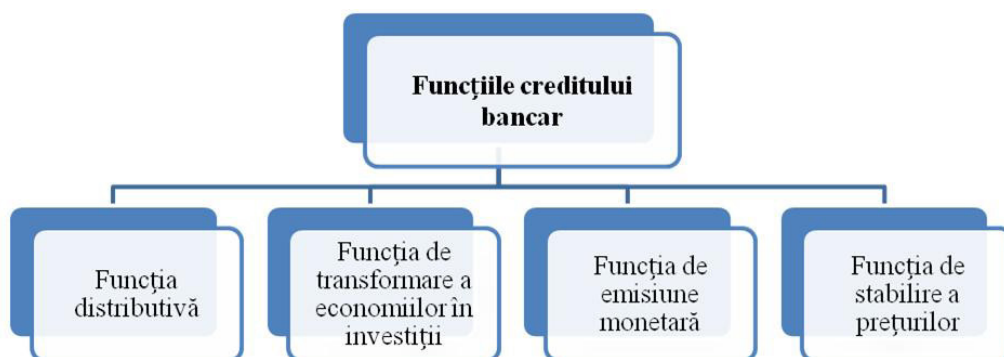


Figura 4. Funcțiile creditului bancar.

Funcția distributivă (de redistribuire a capitalului). Această funcție constă în mobilizarea resurselor bănești, disponibile la momentul dat în economie, de către bănci și redistribuirea lor, prin acordarea de credite, spre anumite ramuri, sectoare de activitate care au nevoie de fonduri de finanțare. Disponibilitățile bănești se referă la surplusurile de capital de circulație, aflate temporar sub formă inactivă în conturile bancare ale societăților comerciale, în rezervele de casă, păstrate în conturile bancare ale firmelor, în economiile populației, depuse la băncile comerciale. Oferind agenților asemenea disponibilități, creditul sporește puterea de acțiune productivă a capitalului, punând, astfel, în mișcare forțele economice latente și contribuind la creșterea avuției reale a societății.

Funcția de transformare a economiilor în investiții. În acest mod se concretizează una dintre legile obiective ale economiei de piață, și anume realizarea echilibrului macroeconomic. Orice individ poate economisi o anumită sumă de bani, mai mare sau mai mică, în funcție de venitul și comportamentul său economic. Economisirea care nu este urmată de investire constituie o teaurizare și reprezintă un factor de dezechilibru pentru viața economică. În același timp, nu orice individ poate fi întreprinzător, nu oricine își poate asuma riscurile unei investiții, iar dacă se și întâmplă

acest lucru, investițiile nu pot fi valorificate din lipsă de capital.

Creditul bancar este cel care pune la dispoziția întreprinzătorului capitalul necesar, asigurând transformarea economiilor inactive în investiții. Sub acest aspect, creditul este un important factor al creșterii economice.

Funcția de emisiune monetară. Urmare a consolidării ideii de credit bazat pe încredere între participanții la actul economic a fost creată moneda fiduciară, adică biletele de bancă. Pe lângă acestea, determinate de nevoile schimbului, a apărut o multitudine de alte instrumente și tehnici de plată. Astfel de instrumente și tehnici (viramentul, cecul, compensația, cambia, cardurile de credit etc.) au condus la diminuarea numerarului din circulație și la creșterea monedei scripturale, având ca obiectiv simplificarea mecanismului relațiilor de credit în cadrul unei economii. Prin aceasta s-a realizat și o reducere considerabilă a cheltuielilor produse de circulația monetară, s-au implementat noile tehnici și instrumente de plată determinate de acțiunea creditului, asigurându-se o creștere a volumului și a valorii tranzacțiilor economice.

Funcția de asigurare a stabilității prețurilor. Se realizează prin reglarea dimensiunilor cererii și ofertei de mărfuri și servicii, prin creditarea de către bănci a consumului și prin crearea stocurilor. Astfel, dacă

mărfurile a căror producere are, în mod obiectiv, un caracter sezonier ar fi aduse toate pe piață în momentul realizării lor, oferta ar deveni disproporțional de mare în raport cu cererea și am asista la o scădere catastrofală a prețurilor. Apoi se va înregistra o urcare exagerată a prețurilor. Pentru prevenirea unor asemenea situații care pot perturba echilibrul economic, se folosește un instrument al creditului, și anume warantul, care oferă proprietarilor de mărfuri posibilitatea depozitării lor și obținerii cu anticipație a contravalorii acestora.

Creditul bancar joacă un *rol esențial* în cadrul economiei, căci el:

- este principala sursă de asigurare a fondurilor bănești necesare diferitelor sectoare de activitate a economiei naționale;
- mobilizează resursele bănești disponibile la un moment dat în economie, redistribuindu-le, contribuind, astfel, la sporirea puterii productive a întreprinderilor;
- prin acordarea creditului bancar se formează fundamentul activității bancare;
- sporește puterea de acțiune productivă a capitalului, punând în mișcare forțe economice latente și contribuind la creșterea avuției reale a societății;
- diminuează inițiativele nerentabile, păguboase;
- reduce cheltuielile pe care le presupune circulația monetară;
- contribuie la adaptarea elastică a masei de bani în circulație la necesarul economiei;
- asigură transformarea economiilor în investiții, fiind un important factor al creșterii economice;
- are un rol deosebit în promovarea relațiilor economice internaționale, stimulând exporturile, asigurând o desfășurare normală, rapidă și în deplină siguranță a operațiunilor de export;
- contribuie la stăvilirea fenomenului inflaționist prin reglarea ratei dobânzii și la asigurarea stabilității prețurilor, reglând dimensiunile cererii și ofertei de mărfuri;

- contribuie la creșterea vitezei de rotație a banilor, la multiplicarea monedei scripturale, la rularea permanentă a fondurilor;

- are un rol semnificativ în ridicarea nivelului de trai al populației prin acordarea împrumuturilor bănești pentru procurarea bunurilor de consum, a locuințelor și automobilelor, pentru investirea în capitalul uman, sub formă de credite pentru educație, studii etc.

Dar, pe cât de util și avantajos este creditul, pe atât de primejdios devine el atunci când nu este utilizat în conformitate cu principiile sale și cu cerințele echilibrului economico-financiar. Un pericol, în acest sens, prezintă așa-numita *supracreditare*, care conduce la mari dezechilibre economice, financiare și monetare, generând, atunci când ia proporții, inflația. De asemenea, *subcreditarea*, utilizarea creditului în scopul finanțării unor activități economice insuficient fundamentate, poate provoca dezechilibrul structural în economia națională, disproporții în ramurile și sectoarele sale de activitate.

Pentru îndeplinirea funcțiilor și rolului creditului în economia de piață, pentru valorificarea la maximum a avantajelor și diminuarea la minimum a dezavantajelor, este necesar a se întruni *următoarele condiții*:

1. Existența unui cadru legal prin care să se reglementeze cadrul general al operațiunilor de credit, măsurile de asigurare și de protecție pentru participanții la contractul de credit, drepturile și obligațiile creditorilor și debitorilor, procedura de soluționare a litigiilor dintre părți și organele competente. Cadrul juridic trebuie să fie suficient de flexibil, dar și categoric, încât să creeze o stare de credibilitate în fața agenților economici și să limiteze riscurile.

2. Existența unui sistem instituțional, constând dintr-un ansamblu de instituții și organisme specializate de credit, cu o vas-

tă rețea amplasată în teritoriu, dar și cu relații de corespondență cu instituții similare din străinătate.

3. Existența unui cadru economic favorabil, conform situației de ansamblu a economiei naționale, perspectivei sale, gradului de dotare profesională și tehnică a sectoarelor economice, precum și conjuncturii economice pe plan intern și extern. O importanță deosebită are și situația resurselor economice ale agenților economici, accesul la aceste resurse, structura economiei naționale, situația pieței de mărfuri, a pieței financiare etc.

4. Formarea relațiilor social-culturale, în sensul existenței cadrului general de ordine și în context social-politic, de stabi-

litate și continuitate a opțiunilor generale referitoare la deciziile macroeconomice, precum și atitudinea regimului politic față de economie, față de libera inițiativă și față de piață.

5. Condiții de ordin psihologic referitoare nu numai la încredere ca suport hotărâtor al creditului, ci și la comportamentul agenților economici, al întreprinzătorilor, dar și al populației în ansamblul său. Nu trebuie uitate înclinațiile diferitelor grupări sociale spre economisire sau consum, spre investiții sau tezurizare, de atitudinea populației în raport cu libera inițiativă etc. care țin de tradiție, religie, nivel de cultură, educație, profesiunea și poziția socială a fiecăruia.

BIBLIOGRAFIE

I. Tratate și monografii

1. Dardac Nicolae, Barbu Teodora Cristina. Instituții de credit. Editura A.S.E., București, 2012, p. 83-84, 123-132.
2. Gheorghe Carmen-Adriana. Drept bancar comunitar. Editura „C. H. Beck,” București, 2008, 247 p.
3. Guștiuc Andrei. Drept bancar. Vol. 1. Editura „Elena V. I.” Chișinău, 2002, 287 p.
4. Guștiuc Andrei. Drept bancar. Vol. 2. Editura „Elena V. I.” Chișinău, 2004, 219 p.
5. Guștiuc Andrei, Radomir Gârlea, Mariana Prodan. Drept bancar comunitar. Editura „Elena V. I.” Chișinău, 2004, 67 p.
6. Mănescu Dragoș-Mihail. Regimul juridic al societăților bancare. Editura „Hamangiu,” București, 2009, 418 p.
7. Postolache Rada. Drept bancar. Editura „C. H. Beck,” București, 2012, 368 p.
8. Postolache Rada. Drept financiar. Editura „C. H. Beck,” București, 2009, 401 p.
9. Șaguna Dan Drosu, Tofan Mihaela. Drept financiar și fiscal european. Editura „C. H. Beck,” București, 2010, 294 p.

II. Acte normative

10. Avizul Băncii Centrale Europene cu privire la o propunere de directivă privind accesul la activitatea instituțiilor de credit și supravegherea prudențială a instituțiilor de credit și a societăților de investiții și o propunere de regulament privind cerințele prudențiale pentru instituțiile de credit și societățile de investiții, nr. 20012/C 105/01 din 25 ianuarie 2012. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. C105 din 11 aprilie 2012, p. 1.

11. Avizul Băncii Centrale Europene cu privire la o propunere de regulament al Consiliului de atribuire a unor sarcini specifice Băncii Centrale Europene în ceea ce privește politicile legate de supravegherea prudențială a instituțiilor de credit și o propunere de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de modificare a Regulamentului (UE)

nr.1093/2010 de instituire a Autorității europene de supraveghere (Autoritatea bancară europeană), nr. 2013/C 30/05 din 27 noiembrie 2012. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. C30 din 01 februarie 2013, p. 6.

12. Directiva 2006/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 14 iunie 2006 privind inițierea și exercitarea activității instituțiilor de credit. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. L 177 din 30 iunie 2006, p. 1.

13. Directiva 2006/49/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 14 iunie 2006 privind rata de adecvare a capitalului întreprinderilor de investiții și al instituțiilor de credit. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. L 177 din 30 iunie 2006, p. 201.

14. Regulamentul Uniunii Europene nr.1092/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 noiembrie 2010 privind supravegherea macroprudențială la nivelul Uniunii Europene a sistemului financiar și de înființare a unui Comitet european pentru risc sistemic. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 15.12.2010, nr. L331, p. 1.

15. Regulamentul Uniunii Europene nr. 1093/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 noiembrie 2010 de instituire a Autorității europene de supraveghere (Autoritatea bancară europeană). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 15.12.2010, nr. L331, p. 12.

16. Tratatul de instituire a Comunității Europene (TCE). <http://www.aippimm.ro/files/otimmc_files/6/612/tratat-instituire.pdf> (vizitat la 15.09.2014).

17. Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TUE și TfUE). <https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026ro.pdf> (vizitat la 17.09.2014).

18. Legea Republicii Moldova cu privire la Banca Națională a Moldovei, nr. 548 -XIII din 21.07.1995.

19. Legea Republicii Moldova a instituțiilor financiare, nr. 550-XIII din 21.07.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1-2 din 01.01.1996.

20. Regulamentul Băncii Naționale a Moldovei, nr. 45 din 25.12.1997 cu privire la activitatea de creditare a băncilor care operează în Republica Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 8 din 1998, art. nr. 24.

Prezentat: 23 octombrie 2014.

E-mail: agustiuc@yahoo.com